

HRVATSKA RIEČ

IZLAZI SRIEDOM I SUBOTOM.

Predplata van Šibenika:
— na tromjesec 3 Kr.
— na p godne 6 Kr.
Predplata u Šibeniku
sa donošanjem lista u kuću
jednaka je kao i van Šibenika.
Pojedini broj stoji 6 para.

Predplate i pisma šalju se
Uredništvu. Ne frankirana se
pisma ne primaju. Rukopisi
se ne vraćaju. Oglasi, pri-
občna pisma, zahvale itd.
tiskaju se po 20 para redak
— ili po pogodbi. —

Riečka resolucija

III. Sluge kamarile i njezini plaćenici traže sve moguće, kako bi osujetili savez Hrvata i Magjara, pa u tu svrhu pripovijedaju, da nas Lajoš Košut nije mogao naći na zemljovidu, da nas je Magjar ovih zadnjih 37 godina bez prestanka tlačio i po tom, da mi na svaki način moramo biti protiv Magjarima.

Plaćenici znadu, da su ovi prigovori kadri zavesti neuke, pa ih za to uporno iziču. Nego sve to kod razumnih ne vriedi. Jer razumni ljudi znadu, da se onaj grieh Lajoša Košuta osvetio i Magjarima i Hrvatima. Onaj grieh bio je okajan u nesretnom ratu g. 48. Nesretnom, jer je navalo prokletstvo absolutizma na jedan i drugi narod i poslao sjeme mržnje i osvete. Naprotiv, da su se ova dva naroda god. 48 sporazumila i složna radila, do rata nebi bilo došlo, užasnih njegovih plodova ne bi se pozivalo, između Magjara i Hrvata zavladovalo bi bilo bratstvo sretnih i slobodnih naroda. „Oni bi se bili na razvalinama . . . . kao neodvinna država ustanovili“. A ovo ne govorimo mi nego utemeljitelj stranke prava.

Kvaternik, onaj mučenik, koga Dr. Jozef Frank proglasi kamarilecem, piše: „Ljudevit Košut u zadnjem saborskom govoru već je nudio Hrvatima narodnu i državnu suverenost . . . . ali Jelačić je odbio suverenost Hrvatske, te krenuo preko Drave, da nam izvogne austrijski Bachizam“.

Dakle i Kvaternik i Starčević proklinju i uzroke i posljedice rata 48, a to stoga jer su mu doista bili gorci plodovi i za Ugarsku i za Hrvatsku. Tako gorki, da su svi bolji Hrvati i Magjari morali uviditi svoje zablude i put, kojim nam je krenuti, ako ne ćemo postati pokrajina Tirola.

Starčević piše kralju — u nacrtu adrese 1878 — odnosno predloga, da bi Hrvatska postala udom Austrije, ovako: „Za odbiti ili, ako nastane, za razbiti tu nesreću i sramotu, ne ima žrtve, koju narod hrvatski neće učiniti i podnijeti“.

A Kvaternik — onaj Frankov kamarilac — kaže: „Da već nikada više naša zemlja ne bude zakovana uz Austriju biti ćemo Magjarima pomoćnici na život i smrt“.

Ovako utemeljitelj stranke prava, dočim Dr. Jozef Frank stavlja se u očiti savez sa kamarilom i s njom ugovara, i to u još ima obraza Hrvate varati, da radi u duhu Ante Starčevića, i tako je drozvit, da Hr-

vate naziva izdajcima, što ne će da pomažu njegovu kamarilsku radnju.

Ali nisu sami Hrvati, koji su uvidili prokletstvo god. 48. To su, može se kazati, u još jačoj mjeri upoznali i Magjari.

Lajoš Košut oporučio je: O Hrvatskoj ti poznaš moje nazore. Hrvatska nije narodnost nego je narod. Hoće li ona postati neodvisnom, mi na to pristajemo pod naznatnim uvjeti: carinski savez, a za Rieku slobodan izbor, hoće li ona pristati u Hrvatsku ili Ugarsku ili postati slobodnim morskim gradom“.

Onda još: „Ovlastio sam Ludviga, da ne samo u ime moje i u ime mojih drugova u direktoriju, već u ime svega našega naroda uvjerava Hrvate, da ih magjarski narod smatra saveznim bratstvom narodom i da uniju s njima želi obnoviti ne kao sa „partes adnexae“, nego kao sa „regnum socium“ tako, da im bude narodnost, narodni život i autonomija, kako god oni žele, osigurana“.

Dakle i Hrvati i Magjari pravi govore o potrebi saveza, prijateljstva i zajedničke obrane ovih dvaju naroda. Posle toliko kušnja, posle toliko nevolja nije se tomu čuditi. Ni ljubav, ni mržnja, nego zajednička potreba ih na to nagoni. U svoj Hrvatskoj nema razumna čovjeka, koji tu potrebu nebi priznao. Ali teško je bilo doći do sporazuma. U Hrvatskoj i u Ugarskoj ovih zadnjih 37 godina vladala je manjina, koja je bila i jest na sve pripravna, da ove narode drži zasužnjene i nesložne. A da je tako, dokazuju nam ove zadnje tri godine i u Hrvatskoj i u Ugarskoj malazi se skup ljudi, koji se bori samo, da uzdrži vlast protiv većini naroda. U Hrvatskoj ti ljudi nisu Magjari, jer ovi su izumrli, nego su to Magjarolci t.j. oni, te rade i protiv Hrvatima i protiv Magjarima onako, kako im Tirolci zapovijedaju. Oni su bili sliepše sluge Khvena i onda, kad je ovaj Hrvate bacao po tamicam, i onda kada je krao svojimu Hrvatsku, i onda kada je uništavao svaki ostatak slobode sudstva i štampe i izbora, i onda kada je nametao magjarski jezik, i onda kada je htio uništiti i u Ugarskoj svaku sjetu slobode, kao što je učinio u Hrvatskoj. Oni su toga silnika branili i uzveličavali i pomogli mu, da bude uzvišen najvećim odlikovanjem, onda, kada je bio najviše osramoćen. Ovoga čovjeka branio je i Dr. Jozef Frank.

I kad magjarolci sa Frankom dolaze da proglasivaju izdajcima i nezrelim političarima naše nezavisne zastupnike, koji su sastavili i potpisali riečku resoluciju, nami

je to dokaz, da je riečka resolucija stvar za naš narod veoma potrebita i pametna.

I u istinu tako je. Povjest nas uči, da su Hrvati i Magjari uvijek prevladali nastojanja kamarile kad su bili složni, i obratno, kad god su bili nesložni, bili su skučeni i jedni i drugi. Dakle raditi za slogu, za sporazum, za savez Magjara i Hrvata to je djelo otačbeničko, i svak koji je proti tomu ili je bez pameti ili u službi neprijatelja naše domovine.

Hrvati su bili u neprijateljstvu s Magjarima sve do ne davna. Teško je bilo približiti se. Doći k njima kao pojedinci bilo bi poniženje i ne pametno. Tako su radili današnji Magjarolci, tako se nije smjelo raditi: oni su se pojedince nudili i prodavali. To je bilo sramotno za njih, ali je bilo nedostojno i štetno za narod.

Riečka konferencija se je u tom pogledu držala onih pravila, koja nam, kao javnim ljudima, nameće ponos i čast naroda. Ona je pozvala sve nezavisne zastupnike, pozvala ih je, da sudjeluju njezinom radu bez ustrba na njihov stranački program. — Ona dakle htjela je, da bude narodna u podpunom značenju ove rieči. I bila je. — Njezine zaključke je predala narodu na javno pretraganje. Dakle tu se radilo, kako treba. Protiv konferenciji u tom pogledu ne može biti govora.

Može li se možda prigovoriti otvorenom savezu, koji ona pruža Magjarima, kao da je to poniženje, ili netaklično, ili bezuspješno?

Ni to. Magjarska većina, kojoj se savez pruža, to je ona, koja se bori za podpunu nezavisnost svoje domovine. Ti borci nalaze se danas u tezkom stanju. Bez hrvatske pomoći oni bi možda podlegli. U tom času pružiti pomoćnicu ruku, to je djelo i plemenito i ujedno velike političke nvidjavnosti. U zajedničkoj borbi, iz poštenih saveza, pobjeda ne može saveznicima izostati, kao što nije nikada, kad su bili složni.

A da su za ovim savezom, ovom pobjedom žudili svi naši bolji ljudi, to smo već spomenuli njihovim riečima.

Ostaje nam još da progovorimo o samoj jezgri resolucije.

Sabor u Zadru

Prekjučer nakon svečane službe Božje, obavljene u stolnoj crkvi, kojoj su prisustvovali zastupnici, podnamjestnik Nardelli sa namjestništvim činovnicim, te predstavnicim

svih mjestnih, državnih i autonomnih vlasti, sledilo je u 12 sati otvorenje saborskog zasjedanja. Predsjednik Dr. Ivčević u odljenu govoru spomenu veliki gubitak, što je zadieso hrvatski narod smrću velikana i dobrotvora biskupa Strossmayera, komu zastupnici kliknuše: Slava! Spomenom potrebu uređenja naših obćina, pri čemu se ima paziti, da se očuva dragocjena stečevina obćinske autonomije. Iztaknu nuždu, da se preudisi obćinski izborni pravilnik na način, da i manjine, kad dodju do stanovite jakosti, budu u viećim zastupane; ovu nuždu opravdava sa izpadeima minulih obćinskih izbora.

Bavi se na dugo sa pitanjem uređenja plate učiteljima; navodi, da dotični zakon, već od sabora prihvaćen, nije postigao previšnju sankciju, jer ministarstvo nije moglo pristati na uvođenje poreza na vozne karte kod putovanja na parobrodim, niti na udare kod većeg prireza na pivo, i suviše nije odobrilo ustanovu, da se pogodnišnije imadu izplatiti učiteljima bez izbira na sposobnost i mar, kojim da nasuprot ima biti uvjetovana izplata istih; da je zemaljski odbor u tom smislu preudisio novu zakonsku osnovu, koju kani podastrieti saboru; da se za pokrće troška potrebitog za uređenje učiteljskih plata hoće iznos od K 158.015; da je zem. odbor kanio predložiti povišenje pokrajinskog prireza, eđa se taj iznos namakne, nu pošto je vlada pristala na povišenje nameta na pivo u Češkoj, da se je zem. odbor obratio na ministarstvo, e da izhodi isto pristajanje i za Dalmaciju; čim odgovor stigne, da će zem. odbor shodno uzraditi, e da se rieši toliko važno pitanje.

Naviesta prikazanje raznim zakonskim osnovu glede uređenja nekih bujica, puteva, zemaljskih bönica, a osobito naglasiva potrebu proširenja ludnice u Šibeniku, odeljenje uprave ludnice u istoj od uprave ostale bönice i povećanja plaće upravitelja ludnice, e da se uzmože tako baviti izključivo liečenjem umobolnih.

Naglasuje potrebu, da se na Zem. Odбору sistemizira jedno mjesto tajnika-pravnika sa plaćom VIII. razreda i jedno mjesto računarskog činovnika; tim će se moći ukiniti mjesto petog prisjednika. U tom će smislu biti prikazana odnosa kao osnova.

Pozivlje zastupnike na složan rad, te završuje govor trokratnim živio Nj. Velič. Kralju.

Zatim uze rieč upravitelj namjestništva Nardelli, te pozdraviv zastupnike obeća, da će i kao upravitelj namjestništva i kao sin ove zemlje nastojati oko dobra Dalmacije,

USPOMENE IZ JUŽNE AMERIKE (Buenos-Ayres)

„Calle Florida“ je u blizini glavnoga trga i novog lučkog pristaništa, središte onog diela grada, u kojem se je najbolje razvio njegov društveni i trgovački život.

Ako se tu neko vrijeme zaustaviš i staneš pomno motriti, što se oko tebe zbiva, zapanjit će te neobična žurba šarene svjetine, koja se poput naglih riečnih rukava slijeva iz pokrajnih ulica, da u glavnom koritu poplavi banke, odpravnitva parobrodarskih društava, trgovačka skladišta i poslovnice, te bogato snabdjevne dućane.

U onim ogromnim prostorijama, koje starije dame redovito posjećuju, da po stoji put čuju iz ustiju uglađena poslovodje, kako im ovaj ili onaj predmet krasno pristaje, izloženi su umjetničkim ukusom najskupočiji proizvodi evropskih tvornica; pred vratima očekuju gospodske kočije, u koje uslopljeni poslužnici trpaju nabavljenu robu; iza kočija, na pločniku dugi niz slamatih kolica i mričija, na pločniku dugi niz slamatih kolica i mričija, kojima se sumorni pogled gubi negdje u daljinu, preko leđa kočijaša i kruži zrakom, dok te zadovoljno titranje usalih ustnica ne upozori, da se je napokon zaustavio na perjanici šarena

kopljanika, za kojim svaka od njih toliko čezne, a da i ne čuje kako se iz one hrpe svile različe zrakom grčevit plač djeteta povjerenja njezinoj brizi.

Sred ulice vlada takova stiska kočija, kola i konjanika, da pješak ne smije niti pomisliti saći sa pločnika, kojim hrlu činovnici, vojnici, trgovci, sluge u bogatim, zlatom oboćenim livrerama, otrcani nadničari, ljudi svake narodnosti, žene svakog stališa; od najugladjenijeg obožavatelja krasnoga spola do najprezrenijeg i najnevoljnijeg arapskog skitalice.

Iz one će hrpe doprieti do tvojih usiju glasovi u svim mogućim jezicima, a tvoje će oko u njoj zamietiti sve moguće nianse ljudske kože, nošnje svih naroda: englezku plutenu kacigu uz turski fes, škotski četvorinasti plašt i erogorsku struku uz tlesne magjarske hlače i široke arabaške dimljije; crven-kapu i svetli visoki klubok državnog dostojanstvenika uz perzijsku mitru, maročki sarak i ogromni slamatni šešir kineza.

Nu sva ta buka, taj žvot, kojim danju odišu ulice Buenos-Ayres-a, ne zasieca duboko u noć, kao što to biva u našim primorskim gradovima, koji nakon dnevnog napora pružaju čovjeku prilike, da se u javnim šetalistima dnevno oporavi, te da prikupi snage za sutrašnji nastavak.

Mir, koji u sumrak zavlada gradom pretvara

se već prije ponoći u gluhu i niemu tisuću, koju jedva kadšto narušuju težki, odmjereni koraci gradskih stražara, ili hrlu stapanje pojedinih građana, koji se nakon dovršena posla žure svojim kućama; njihove se duge sjene odrazuju poput kakovih strahila na slabo razsvjetljenom pločniku, koji je nekoliko sati prije tujtjio pod nogama tisuće prolaznika.

Istina, Buenos-Ayres ima silu velikih i krasnih šetalista, nu Argentine ih rado ne pohadja, a noću mu nije drago tumarati, već ako se radi o tom, da ide u kazalište, ili da koga posjeti; evropeji, osobito mladi ljudi, kojima se teško riešiti starih navada, prave u početku iznimku, dok se i oni ne odluče da u kafani, za igraćim stolom pokušaju ugušiti osjećaj tuge, koja ih spopadne na pomisao, da ih strogi društveni zakoni osudjuju na helotsku osamljenost.

Možda je to, što se u Buenos-Ayres-u više nego drugdje cieni ugodnosti tihog obiteljskog života, stanovi su imućnih građana uređeni skupim namjestajem, pri kojem bi zabrinuta evropska domaćica našla svušenim mnogi predmet, koji se nasuprot raznaženoj kroleki čini baš skroz potrebitim.

Za dugih, zimskih večeri, dok se u tako zvanim „Conventillos“ skriva bieda i zločin, u sjajno razsvjetljenoj dvorani gospodske palače navadja

domaćin svojoj obitelji i uzkom krugu prijatelja uspomene iz svoje mladosti, kada je i on poput mnogih drugih praćen samo svojim nadama doplovio u obećanu zemlju, te kako je i njemu napokon, posle raznih nezdoga, poslužila sreća, te je poštenim radom stekao toliko, da se pod stare dane može podati svim slastima života; njegova je savjest čista, ili bolje, ona mu ništa ne spočitava; dok se je i on, kao što i svi drugi, shraniv trudom vraćao klimavoj daščari, da u čadjavoj i smradnoj sobici sproveo noć u društvu svojih supatnika, bio je svjedokom mnoge boli, čuo je mnogu bogumrsku kletvu iz ustiju razočarana muža, vidio je mnogu suzu u očima gladne, propale žene; mnogi se je uzdah vinuo do njega iz grla nevinog djeteta, koje je, hvatajuć se majčina skuta, sveudilj tražilo kralu:

„Pan, quiero pan“.

Na što bi ona, tužno gladeć mu uvojke zlatne kose:

„Espers, alma de mi corazon, papà va venir y va traer pan“.

I otac bi zbilja došao, mrk, raznužen, nu kruha ne bi donio; grčevito stisnuta pjestnica bila bi ženi dovoljni znak, da joj se treba uklonit, ako nije voljna, da on na nju i na njezino diete izkali svoju nemoćnu sreću . . .

(Sledi.)

da će doći u susret svim opravdanim željama i potrebama; zamoli, da i sabor ne uzkrati dragocjeno sudjelovanje na polju rada za obći boljitak. Iziđe, da će jezično pitanje doskora biti pravo riješeno, te da će dotična osnova biti podastarta pouzdanicim stranaka, da se o njoj izjave.

Ovaj svoj govor ponavlja i na talijanskom jeziku, proti čemu nije bilo sa nijedne strane prosvjeda ni izkaza.

Predsjednik imenuje privremenim tajnicim Dra Ameria i Dra Tresića, koji zauzimaju tajnička mjesta.

Slijedi polaganje svečanog obećanja sa strane novoizabranih zastupnika Dra Dulibića i Dra Tresića-Pavičića.

Prezasi se zatim na imenovanje tajnika i na izbor članova raznih odbora. Sabor je imenovao tajnicim: Dra M. Čingriju, Dra Veronu, Dra Dulibića, Dra Majstrovica, Dr. Marovića i Vukotića. U financijski odbor bivaju izabrani: Dr. Ameri, Dr. P. Čingrija, Borčić, Dr. Trumbić, Vukotić, Dr. Zaffron i Dr. Žiljotto; u molbenički odbor: Bjankini, Carić, Krekić, Mangjer, Vukotić; u odbor za pregledanje rada zem. odbora: Kulšić, Milić, Radimiri, Dr. Štambuk, Dr. Šmrkincić.

Bjehu prihvaćeni razni predlozi zem. odbora, što su na dnevnom redu, te izručeni konačni računi i proračuni raznih zaklada financijskom odboru.

Tim bi iscrpljeni cilji dnevni red. Predsjednik uriče nastajnu sjednicu na 18. t. mj. u 10 sati pr. podne.

Proširenje ludnice

U svojem govoru pri otvoru ovogodišnjeg zasjedanja sabora dotakao se je gosp. predsjednik i pitanja ludnice. — U istinu i bilo je vrieme, da se proširenje ludnice ozbiljno jedan put uzme u pretres. Naša ludnica bila je dograđena god. 1883. i namijenjena osamdesetorici bolesnika, sada ih je u njoj zaklonjeno više od sto i šestdeset. Da to bude moguće, postavilo se novih postelja u blagovaonicam, te ih se pretvorilo tako u ložnice. Blagovaonice su bile prostorije, gdje su umobolnici danju boravili; sad, kad su im ove oduzete, ne ostaje im nego hodnik, gdje ih se drži složeno kao srdjelje. Puno bolje nije ni onima, što su u prvom razredu. Imaju jednu uzku sobicu, ako im dodjeje po njoj, moraju opet i oni šetati po hodniku, jer nemaju kud.

Osim već zaklonjenih bolesnika ima u pokrajini još mnogo umobolnika, koji ne mogu da budu zaklonjeni radi pomanjkanja mjesta. Bilo je dakle skrajno vrieme, da se to pitanje riješi. Ali, ako smo dobro obavješteni, Zemaljski Odbor hoće da proširi ludnicu po onom nacrtu, po kojemu je bila ova sadašnja sagrađena. To bi bila neoprostiva pogriješka, shvatljiva samo s pomanjkanja svake strukovne spreme.

Jedna se ludnica ne smije graditi, kako bi se gradila jedna vojarna. U ludnicu mora biti nešto drugo, a ne samo prostorija za obranu od kiše i leda. Već koncem 18. stoljeća prestala je ludnica, da bude zatvor sagrađen za to, da očuva zdravi svijet od ludih. Ludnica je dobila svoju modernu humanitarnu svrhu. Budimo iskreni: naša današnja ludnica puno nalik onima osamnaestoga stoljeća, a tomu je u prvom redu kriva sama zgrada, koja je bez ikakva komfora, te ne pruža jadicima u njoj zaklonjenim ni jedne od onih pogodnosti, koje su im toliko potrebite i koje su najbolje kurativno sredstvo kod ovih bolesti.

Dosta je pogledati tako zvane „kamarine“, sobe za osamljenje, koji su crnji od najcrnijih izba najcrnje tamnije. Sad nek se pomisli, kako mora biti pri duši osobi iz boljih slojeva, još u svojoj svijesti, koja dolazi da se lieči i čije liečenje sastoji u prisilnom drugovanju sa bedacima, koji joj pružaju sliku potpunog duševnog razsula do zadnjih granica neistočite. Kako mora to da djeluje! Kakva je sad ludnica o odjeljenju raznih umobolnika nema ni govora.

Moderna ludnica mora imat četiri razlučena odjela: za mirne, za neisite, za pogibljive i za tekak primljene bolesnike, t. zv. sobu za promatranje. Osamljenje bolesnika mora bit što je moguće više ograničeno, a čvrsta košulja što je moguće manje upotrebljena. Ali za to sva ludnica mora bit tako sagrađena, da udovolji ovim zahtjevima.

U sadašnjem dalmatinskom zavodu o svemu tome ne može da bude govora. U ludnicam po Europi davaju koncetrata, pri-

rednju predstave i plesove. Skrbiti se, da bolesnici budu ma čime zabavljeni prvi je uvjet liečenja. Naravno, da to nije kod nas moguće u onoj raznovrstnosti kao u velikim zavodima, ali što bi se moralo svakako zapriječiti, to je, da jedina zabava bude za one, koji su još dovoljno pri pameti, gledati što će od njih biti.

Kad dakle nije moguće sadašnju zgradu promijeniti, nek se makar negdje dalje na isti način i po starom nacrtu, već neka nova jedna zgrada — a za to prostora ima dovoljno — obskrbljena makar kojim komforom, bude namijenjena boljim umobolnicima, a nek sadašnja ostane kakva jest za neizlječive bedake, za te umjetne plodove košulja i kamarina, kako govori Wernicke, kojih će u šibenskoj ludnici uvijek na pretek biti, jer u cijeloj pokrajini nema nigdje jednog zakonlišta za neizlječive do Dubrovnika.

Što nas je u velike začudilo, jest namjera Zemaljskog Odbora, da odieli ravnateljstvo bolnice od ravnateljstva ludnice. Za što to?! Velika bolnica bečka sa više hiljada postelja, sa jednom klinikom i za psihijatriju ima samo jednog ravnatelja. Jedan mali zavod, kao što je šibenski, treba dva ravnatelja blizanca. Ravnateljstvo je više čast, nego danguba, kao da smeta doista pri vršenju drugih dužnosti, a pod jednim ravnateljem ukupni zavod može sjegurno bolje napredovati. Docet Austrija, da dualizam nije umjestan. U ludnici i u bolnici uprava, ljekarna, sve je zajedničko, i sami liečnici moraju da se u potrebi međusobno zanieme. Za što dakle ta raznova? Da nije uplivala dioba Švedske i Norvečke?... ili da nije što drugo po sriedi.

fi.

*****
 —————
 — Hrvati i Hrvaticice! —
 —————
 spomenite se Istre, kupujući svedjer samo žigice, papir i narodne biljge družbe Sv. Ćirila i Metoda.
 —————
 *****

Pismo iz Zagreba

(izvorni dopis)

ZAGREB, 16/10.

(Ef.) O skupštini frankovaca: I došao je taj odsudni čas! Već od više dana pozivali crvenobitno-plavi plakati obćinstvo zagrebačko na skupštinu dne 15. listopada u dvorani „Hrvatskog Sokola“, da prosvjeduje proti „slovom i izdajicam“, koji potpisahu rječku resoluciju. Na proglas frankovaca ozvali se socijal-demokrati, pozivljući svoje drugove, da dodju listom na tu skupštinu. „Prikričimo u uho ovim fantastama ili svjestnim saveznicima magjaronskim, da danas u Hrvatskoj može biti samo jedne akcije, a to je ona, koja bi išla protiv magjarona, tih najzakletijih dušmana svake pučke slobode i svakog pučkog prava. Svaki onaj, koji od te naše potrebe odvraća puk, nije ništa drugo nego svjestni i nesvjestni saveznik magjaronski! Mi danas u Hrvatskoj imademo najveću potrebu za ustavnim slobodama i pravima. Kriknimo: „narod hrvatski treba danas ponajprije kruha i slobode“. Jednako i „Pokret“ apelirao na građane i naprednjake, da dodju na skupštinu, „da ondje manifestujemo za ustavne slobodine i za sveobće, jednako, izravno i tajno pravo glasa!“

Na skupštinu je — oko 2 1/4 s. po podne — došao „klub starčevićanske omladine“ korporativno pod zastavom, ali bez predsjednika g. Fattoria i bez zamjenika mu g. Jurasa. Bilo ih je nešto oko 40, ponajviše Bošnjaka muhamedanaca, a od Dalmatinaca i Istrana nijednoga. Jednako korporativno dođoše i dalmatinski djaci, njih do 40, to pravaške, to napredne misli, dočim naprednjaci djaci dođoše malo doenje.

Dvorana poče se puniti oko 2 s i 20 č. Prvi nahrupiše u dvoranu frankovci uz razne povike, između kojih „dolje lupeži“ bijahu najblaži. Vidim i neko 10 seljaka iz Zagrebu bližih sela. Ne vidim pak nijednog čistog zastupnika. Dr Frank valjda je bio „zapriječen“ ili se boja.

Oko tri sata otvori skupštinu Lavoslav Tkalić, koji reče, da je današnja skupština sazvana usljed zaključka pouzdanog sastanka starčevićanaca dneva 12. ov. mj., da građanstvo Zagrebačko ustane protiv rječke resolucije. Predlaže za predsjednika skupštine Luku Starčevića (ipak se je našlo i za ovaj put jednog Starčevića!) Jedan dio skupštine — frankovci — odobrava, a velika većina galami. L. Tkalić predlaže, da se u predsjednički biraou bira Bešenića, Krajačića, Prejčeca, Božića,

Puka, Gašparovića i Horvata, ali skupština zahtjeva, da predsjedništvo zauzme Bešenić, kandidat napredjaka i socijalista, dočim dalmatinci pri izboru ostaju pasivni. Peršić, suradnik „Prava“, razkoračiv se i izazovno šepirče se pred predsjedničkim stonom, više: „neka se baci van, tko priče slobodu govora!“ Vika postaje sve veća; Gašparović, gradski vijećnik, preporuča predlog Tkalićev. Luka Starčević zahvaljuje se u buci na podijeljenoj mu časti, te moli gg. govornike, da izvole izreći svoje mnijenje, te obećaje podpunu slobodu govora. Gungula nastaje sve to veći. Neki frankovci navalise na jednog socijalistu, te ga stadoše udarati, ali prisikotiče drugi socijalisti, koji potisnuše frankovce. Gašparović veli, ako ne nastane mir, da će se do pet časa skupština razpusti. Galama biva još veća; socijalisti i naprednjaci zahtjevaju, da predsjedništvo zauzme Bešenić. Sred te gungule frankovci iznose trobojnicu, na što sva skupština otkrile glave pjeva „Ljepa naša“ i kliče Hrvatskoj. Ali se galama ne stišava; naprednjaci, socijalisti i dalmatinci viku: „doli anstrijanci! doli magjaroni!“ Čujem predlog: „neka predsjedla Argus!“ Sred takve buke redar. povjerik skupštinu razpušta. Omladina dalmatinska pjeva: „Malena je Dalmacija...“, a u dvorani, gdje se ljuljaju uzburkani valovi stotine i stotine ljudstva, nastla tišina. Svršiv pjesmu, zaori djačtvo: „Živili dalmatinski zastupnici!“ „živili dalmatinski pravaši!“ „živio Dr Čingrija, Dr Trumbić, Dr Majstrovic, Supilo!“ „živilo obće pravo glasa!“ „dolje Frank!“ itd. Dalmatinski djaci klikuju, a ciela im skupština burno odobrava. Poletiše sa svijju strana dvorane i sa galerija listići, a na njima:

Javna pučka skupština obdržana dne 15. listopada 1905. u „Hrvatskom Sokolu“ u Zagrebu, stvorila je sljedeći

ZAKLJUČAK:

S razloga, što danas u Hrvatskoj nema nikakvog normalnog političkog života usljed pomanjkanja svake slobode, a naročito radi bezprimjerno sku enog izbornog prava, slobode štampe, sastajanja i udruživanja;

s razloga, što su ustavna prava, a naročito obće, jednako, izravno i tajno izborno pravo temelj uspješnoj obrani prava i interesa najširih slojeva naroda u savremenoj demokratskoj državnoj i narodnoj organizaciji;

s razloga, što se prema tome danas u Hrvatskoj ima smatrati zdravom samo takova obća narodna akcija, koja ide u prvom redu za tim, da izvjesti ova najnužnija politička prava, te odstrani sve one faktore, koji su nepomirljivi protivnici ove reforme;

s razloga, što je danas u Hrvatskoj ovakav protivnik u prvom redu politička klika magjaronska, za koju provedba ovakove reforme znači i konac njene političke vlasti;

s razloga, što svaka druga akcija u našem narodu u ovom času može imati jedinu svrhu, da potisne u zakutak ova vitalna pitanja naše politike;

sakupljeni odsudjuju svaku akciju, kojoj je svrha odvrataći pažnju puka od njegovih najvažnijih ustavnih prava, te izjavljuju, da je danas u Hrvatskoj jedino poštena i iskreno opozicionalna ona borba, koja ide u prvom redu za najčešćim pobijanjem magjarona i svih njihovih svjestih i nesvjestih, očitih i tajnih saveznika.

Naprotiv smatraju skupljeni, da je najveći zadatak svake prave i poštene narodne politike poradići oko toga, da se izvojuju temeljna ljudska i narodna prava, a u prvom redu obće, jednako, izravno i tajno izborno pravo, sloboda štampe, sastajanja i udruživanja, sudacka neodvisnost, te porotno i upravno sudovanje, jer su ova prava preduvjet samoodlici i suverenosti naroda.

Konačno sa svih ovih razloga osudjuju skupljeni potajni uzrok i prikrivenu svrhu, radi kojih je sazvana današnja skupština pod krinkom borbe za narodnu slobodu, jedinstvo i neodvisnost.

Burni pljesak i klicanje pozdravi one cedulje, a frankovci posramljeni i smeteni izlaze iz dvorane. Nakon istupa frankovaca ipak u dvorani ne osjeća se nikakva praznina, te ono ljudstvo zapjeva jednoglasno sa dalmatincima i kliče: „Živili dalmatinski zastupnici!“ „Živila rječka rezolucija!“ Dugo se još dvoranom orlo, a zatim djaci dalmatinski izdjuše korporativno uz poklike: „Živili dalmatinski pravaši!“ „dolje Frank!“ itd. Do 2.000 osoba krenulo od „Hrvatskog Doma“ Kukovićevom ulicom do Zrinjevača kličući obćem izbornom pravu, dalmatinskim zastupnicima, rječkoj rezoluciji, te se tu mirno razidjuše. Jedno 2-300 frankovaca podje pod stan svog vođe Dr. Jozue Franka, da mu izkaže svoju vječitu odanost. Ali kraj onih klicanja moralo je ipak biti tužno pri duši „najvećem živućem hrvatu“, jer eto medju onim poklonicima ne vidja one, koje do sada gledao, — Istrane i Dalmatince!

Policija je brižno čuvala, da se ne pomute te ovacije, a za slučaj, da bi revolucionarni elementi htjeli pokvariti mu užitke, bijaše u pripremi vojnoćtu.

I tako svršila se evo ova skupština frankovaca, koja htjede utisnuti na vedro čelo naših zastupnika žig zlotvorstva i izdajstva. Frank bi mogao ovom skupštinom uvjeriti se, da je prestao. Više u Zagrebu ne će biti javne skupštine, a da iz nje ne odjelne osuda sistemu i njegovim tajnim i javnim podržavateljim.

UGARSKA.

Uza sve bojazni, s kojih vladar nije bio odlučno sklon Fejervaryevu programu, ipak je njegovo ministarstvo upostavljeno. Szell dakle nije došao na čelo novog ministarstva, kako se nagadalo, nit je u njem zastupana koalicija.

I tako će slijediti i nadalje pregovori između krunice i oporbe. Ali oporba ne će popustiti. To se vidi iz govora Kossutha i Appony-a izrečenih nekidan na sastanku nezavisne stranke u Subotici. — Sastanak je glasovao rezoluciju, kojom se prosvjeduje proti nezakonitom odgadjanju parlamenta i proti sadržaju i obliku poznatog programa krunice.

HRVATSKA.

Kossuth je upravio na Dr. P. Čingriju sljedeće pismo: „Blagorodni Gospodine! Radostno sam primio Vaše pismo od 5. o. mj. i javljam Vam, da je upravni odbor sjedinjene ljevice sljedeću gospodu pod mojim predsjedništvom odaslao, da sa hrvatskim i dalmatinskim delegatima u pregovore stupimo i to: grofa Alberta Apponyi, baruna Desideria Banffy, grofa Julija Andrassy, grofa Aladara Zichy, grofa Teodora Baththyani i Gezu Polonyi. Mi ćemo magjarski delegati sa hrvatskim i dalmatinskim delegatima rado pregovore početi, čim nas oni obavieste glede roka i mjesta, gdje ćemo se sastati, u koje imne očekujemo Vaše predloge. Mi se nadamo, da ćemo medju nama i naših narodim polučiti podpunu sporazum. S najbratskijim osjećajim pozdravljamo gospodu delegate.

U Budimpešti, 14. listopada 1905.

Osobitim poštovanjem Franjo Kossuth.

„Obzorova“ dopisnika iz Budimpešte ovlatio je Kossuth, da objelodani ovu njegovu izjavu: „U slučaju, da postignemo magjarsku komandu za magjarske regimente, koalicija će dati u smislu zakona hrvatsku komandu hrvatskim regimentama. Ovo je načelno ustanovljeno, dočim još koalicija nije pretresla detaljna pitanja.“

„Novi Srbobran“ donosi, da će se hrvatski sabor sastati 10. studenoga, i da će nakon obavljene posla biti razpušten.

AUSTRIJA.

Izborna reforma u Českoj, te posebni predlozi za tu reformu, koji su zastup. Baxa, Herold i Podlipny prikazali, uznemirili su Niemce u Českom saboru toliko, da su podigli golemu buku, radi koje je sjednica morala biti prekinuta.

U Ljubljani su demokratski i kršćanski socijalisti zaključili voditi skupnu akciju za postignuće obćeg prava glasa.

Pregovori između Hrvata i Talijanaca u Istri bili su prekinuti, te nije došlo do kompromisa. Radi toga istarski sabor ne će bit za sada sazvan. — Talijanci su i ovog puta pokazali, kako ne će da čuju ni za najelementarnija parlamentarna prava hrvata.

Poruču se glasovi o pobuni na „Pantheru“, Slovenci su odlučno proti tome, da se u Trstu podigne talijansko sveučilište.

RUSIJA.

Neredi i nemiri u Moskvi nisu još sasvim prestali, ali su dobrano uzjenjali, te se može reći, da je mir upostavljen. Samo štrajk slagara nije još sasvim prestao. Knez Trubeckoj bio je sproveden uz obćenito, veliko saučee. I car je dao položiti vienc na njegov lies. Djaci najviše žale za njim, jer je bio jedan od najvidjenijih zagovornika liberalnih reformi, i jer se je za njih najviše zauzimao.

Car je ratificirao ugovor mira s Japanom, o čemu je na 15. o. mj. francuzki poslanik izvijestio svog ministra izvanjskih posala. Mikado ga je ratificirao na 14. o. mj. Tim je konačno potvrđen rusko-japanski mir.

Po nalogu cara državno je vieće odustalo od svojih izriješća o novim osnovama zakona, te ih je povratilo ministarstvima uputom, da ih iznesu pred Dumu. Naredjena je mobilizacija pričuvnika radi nemira u Kavkazu.

SREBIA.

Na 14. o. mj. otvoreno je zimsko zasjedanje Skupštine prijestolnim govorom kralja Petra, u kojemu je na osobit način naglasio dobre odnose sa susjednim državama. Predsjednikom izabran je Nikola Nikolić, podpredsjed. Sima Katić i Mika Lazarović.

FRANCUZKA.

Engleške, njemačke i francuzke novine još ne prestaju pisati o otkrićima „Matina“ u poslu Delcassé-a. Englezka i francuzka vlada poriču dođese ta otkrića, a sa njemačke strane opravrgavaju se sve te senzacionalne vijesti izva kako je Englezka dala u Berlinu umirujućih izjava.

Parizki dopisnik „Lokal Anzeigera“ javlja: Žuta knjiga, koja će biti doškora objelodanjena, jasno će iznieiti novi pravac francuzke vanjske politike.

NAŠI DOPISI

Split.

Dalmacija je u svemu i po svemu zemlja iznimaka. Bečka vlada nastoji na sve moguće načine, da prisili dalmatinske vlasnike parobroda, kako bi sklopili društvo u zajednici s Lloydom, a sa sielom u Trstu. Na taj način, dakako, sve pristojbine, koje bi takovo društvo plaćalo, ne bi nimalo išle u korist Dalmaciji, a k tome bi društvo bez ikakve bojazni dopudrilo niemčarenje i talijančarenje na našem moru. Pošto je pak Dalmacija Austriji pasivna, kako to gospoda ministri znadu češće naglasiti, očito je, da bi naše luke ostale kakove jesu, ne bi se za njih ništa uradilo. Nabacilo bi nam se kadkada po 200—300 kruna, kao kakovu milostinju, i ne bi se bilo tome čuditi, kad imamo ljudi alla „Vito Morpurgo“, koji sve sile ulažu u Prilog Lloydu, Vladi i Kreditu, jer je tu njihova korist po sriedi, kako je objelodano dokazao vrli Dr V. Milihaljević, koji se muževo zauzeo, da osjeti nizke i sebične namjere Morpurgo. — Ustrojio je u to ime odbor, koji će ozbiljno poradići u korist našeg parobrodarstva. — Mi želimo tome odboru uztrajnosti, bez koje nema uspjeha, a nek bude uvjeren, da ga je narod sa zadovoljstvom pozdravio. Ugledna, kompetentna ličnost govorila nam je nekada, da će taj odbor u obće liepo uspijeti, ako se stvar povjeri prokušanim osobama, i ako se ne ustanove visoke akcije. Preko 500 kruna ne bi imala ići nijedna akcija, jer bi ih tako i manji posjednici uzeli. Svak bi se na taj način čutio sudionikom ovog patriotskog poduzeća i bio bi ponosit, što se suvlastnikom dalmatinskog parobrodarstva. Sielo uprave mora bit bezuvjetno i izključivo u Dalmaciji, čije ime mora da i društvo nosi. — Uspjeh i korist bit će daleko veći, ako se društvu pridruže naša braća iz Banovine, Slovenci i Česi. Tim će posao bit sigurniji i novac sve ljepše uložten. To bi bilo pravo narodno poduzeće, a narodnih poduzeća mi trebamo što je moguće više, da iztisnemo niemce sa svih onih mjesta, na kojima mi možemo biti i koja nam pripadaju. — Budimo ljudi i biti će tako, a naš će nam geografski položaj i po sebi zamajiti i daljnja putovanja, parobrodarstvo u velikom stilu.

Ne radi same koristi, već i s narodnoga pogleda mi se svi moramo zagrijati za ovaj posao, e da tako sačuvamo na našem sinjem moru čisto narodno obilježje i da osjeguramo našim potomcima taj veliki izvor narodnog blagostanja. — A nema sumnje, da će i naši potomci bit uvijek vrstni mornari, kao i oči naši, koji su se od prostog mornara znali uzpeti do časti Lih kapetana.

Pohvalno je dakle, što se naši poslanici uhvatise tvrdo u jedno kolo i što vladi odporuče, da društvu mora bit sielo samo u Dalmaciji i da hrvatski jezik mora vladati u upravi društva.

A sad na drugo. — Od 15. rujna uprava naših pošta izdala je nekakve nove naredbe, koje nam nameću novih tereta. Pod krinkom sursetljivosti prema građanstvu uvela je neke čudne novotarje, a u stvari stoji, da će tim utjerivati više novaca i pristediti po kojeg činovnika i slugu. — Ako je stranka prvo imala napućicu ili popratnicu u 9 sati u jutro, sad je prima okolo 5 sati po podne ili čak sutradan. Činovnici ne mogu dokoriti, opremaći još manje, a stranke medjutu moraju čekati i mučati, a kad im omot stigne plati pa Bog! Čuje se, da činovnici moraju raditi do 17 sati zasednice. I to je, promislite, u 20. veku! Toliki se to za razbaljaju, ali ovdješnji upravitelj, čineći, da simuliraju, šalje im redovito svoje liečnika, ne bi li koga tim ulovio, a sebi za svoju revnost stekao pohvalu! Ali g upravitelj ne će, da javi svome stariještvu kako narod više na netočnosti i na nove bezmislene novčane terete.

Pri koncu znajte i to, da u Splitu dobivamo kadikad brozajve nakon 5 do 7 sati, iza kako su predani, a ne riedko i nakon 15 sati! *)

*) Ni ovdje kod nas nije nam ništa bolje, dapače gore. Ali ne ćemo ostati nikome dužni. — Potraje li ovako, odapet ćemo sve od jednom! (Uredništvo).

Neretva.

Proračun državni gotov, vidjesmo ga. Neretvu je usrećio. Odredjeno 30.000 K za usće rieke. To nam ništa ne koristi, nego za trgovački promet Bosne i Hercegovine, jer bi trgovina drugacije zakrila. A druge naše potrebe? A blatija naša prama obvezi nepresušana, gdje su? Već bi Neretva mogla uređena Mistrum biti, a sada joj više fali, nego nazad 30 godina. Mi ne ćemo nikada naših prava zaboraviti, ali neka ni Vlada ne zaboravi svojih obveza: ili neka uredi blatija, ili neka ravi pravu obvezu: neka prekine, te nas pusti sudbini našoj. Možda tada nadje se za nas kapitala drugodju.

Sada vidimo, da nas je objasnjavao i varao čuveni Gril-oni, kada svaku blagodat obećavao, ako budemo s njime. Nu amo ne bili svi čuci, pa ma ne vjerovali. Znamo mi njegovu dušu. Ono trabanata i mameuka, što ih stekao, neka drž,

ali nijedan pošteni Neretvanin ne će u njegovu torbu, jer se još dobro sjećamo, kada nam doveo vojsku, kano da smo bundizje, jer znamo, da on piri i podržaje mržnju izmedju dvije bratinske občine, jer svagdanu čujemo, kako i pred strancima i gdje dopre ocnuje Neretvu. Mi bi obćinam preporučili slogu, da se zajedničko neprijateljstvo rieše i otrese, jer dodija Gril-onom pašaluk! Mogao bi se sjetiti taj stari komesar, da mu nigdje ne bilo mirno, kó u Neretvi, pa čemu njegovo izazivanje i klevetanje, nego da nas ponizuje?

Neretvani, sjetite se vase zakletve pred trobojnicom godine 1903., kada vas vojska bodežim stražila, koju na temelju insinujacija doveo Gril-oni, pa ne dajte svog obraza pod noge staroga omateljrog iredentiste!

DOMAĆE VIESTI

Obćinsko šibensko Vijeće imalo je u nedjelju redovitu sjednicu. U narednom broju doniet čemo o istoj obćirno izvješće.

Pohvalno! U nedjeljnoj sjednici mjestnog obće. Vijeća primljen je predlog, da se za družbu sv. Ćirila i Metoda u Istri opredieli godišnji prinos. Prvobitni predlog uprave bio je za iznos od K. 250, ali na predlog vijećnika uč. Karadžole povišena je i odobrena pripomoć na K. 500. — Uvjereni smo, da će ovaj rodoljubni primjer slediti i sve druge naše občine.

O prodaji bljega za izpravu već smo jedan put pisali i kazali, kako bi bilo od velike nužde, da se ta prodaja dozvoli i kojemu drugom trgovcu u gradu na zgodnom mjestu. Poznat nam je, da se je takova dozvola i zapitala, da se je obećalo molbi udovoljiti, ali sve do sada nema riešenja. Valjda je debela prašina već pokrila spis, pa g zaboravili na stolu ili na kakovoj polici! —

Pohvalan uspjeh. „Novi List“ od 14. tek. mj. prima iz Šibenika: Svi učenic, što su ih privatno poučavali naši učitelji, sretno su položili izpit i prešli u srednje škole: realnu, gimnaziju ili trgovačku školu, neki i u više razrede. Nekoliko smo puta digli glas u prilog naših učitelja, navlastito s razloga, što im se sa strane nekih poštan, činovnika pravila nepravedna utakmica u privatnom poučavanju učenika. Ovdjivši smo ovaki postupak kao nedozvoljen i škodan napredku učenika. Vremena nam je dalo razlog i pravicu, koja je na žalost djelovala na štetu dotičnih učenika i roditelja. Jer, od svih učenika, što su ih spremili naši učitelji, nijedan nije izostao, već su svi prošli, dočim, oni kod ostalih, većinom ili se prikazalo i bi pokazao slab uspjeh. Za školski napredak pored spremne, zahtjeva se još sposobnost i strukovna naobrazba. Svakom svoje, što kom dolikuje! X.

Ministar poljodjelstva napokon se prenuo. Eto nam ga, dolazi ovih dana u Dalmaciju, da je pregleda od Raba do Spita, da zaviri i u naša biedna zagorja. — Čudno je to, kad se ministri iz stolnog Beča spuštaju amo k moru u ovo doba godine, kad je već miniala ladanjska sezona. — Ovakove brižljivosti i samoprigora za Dalmaciju još ne zapamtimo!

Medjutim nama je u Dalmaciju sve jedno dolaziti k nama ili ne dolaziti gg. ministri. Ovo zadnjih 40 godina došlo ih je dosta k nama, obćali su nam mnogo toga, a nama je uvijek jednako, dapače svedj gore. Bečki ministri provode za Dalmaciju uvijek isti metoda, oni za nas imadu samo mrvice, a mi svo tim mrvice presiti! Pa da nas ponude i zlatnim pogocama bilo bi isto. — Timeo Danaos et dona ferentes.

Naše škole. Lanjskom odlukom ministarstva u građansku školu mogu stupiti samo učeoici; koji su dobrim uspjehom navršili peti razred, 5 s. g. jedne pučke škole. Na temelju ove odluke pokrajinsko vijeće ove godine naredilo je razstavu pučke škole od građanske, te je pučka škola dobila samostalnu svoju osnovu u 5. s. g. Proti ovome nemamo ništa, dapače ovo i odobravamo, ali ne znamo zašto se za puč. školu nije imenovao i posebni ravnajući učitelj, tim više, što je ravnatelj građanske škole obteborećen svojim poslom kao ravnatelj, a i stoga što pučka i građanska škola nemaju više ništa zajedničkoga, kao što im nije ni zajednička zgrada. Pravica iziskiva, da se popravi ono, što se je pogriješilo, a mi se čvrsto nadamo da će pokraj nad. gosp. Ströll uvaziiti ovaj naš predlog na korist naše pučke nastave.

Dve našoj občini: Opaza se na žalost, da kočije i kola i životinje, koje prolaze i koje se gence cestom i obalom odviše trče, a neke se puštaju i bez nadzora, tako da se je bojati posljedica za nejaku djecu, koja su na putu, kao i za ona, koja prolaze, kad dolaze i izlaze iz škole. Bilo bi željeti, da se ovo strogo zabrani svukud, a osobito na državnoj cesti, što vodi s Poljane do na željeznicu i na obalu.

Neslano, i bućno pjevanje po gradu i po krcčam u večer i u kasno doba noći uznemiruje svakog građanina. Bilo bi dobro, kad bi se ne samo preko izbora, nego u obće za uvijek zabranilo pjevanje poslie sedme ure u večer.

Ujstvoto. Marko Belak p. Nikole iz Vrsnog (Boraj) popuškarao se je sinoć radi nama do sada nepoznatih razloga, s Grgom Kusorom. Tane je probušio droh Kusuru i odelitio, raničiv teško jednu djevojku. Jutros pred vratima upravitelja poglavarstva, kano je Belak bio došao da se predate vlasti, zastavio ga je policijski agent Friganović i ponalugo odpratio ga državnom ovljetništvu.

Fiskalizam financijalnih organa. U subotu 14. tek. neki financijalni stražari zaplensih u Varošu Pavici ud. Junaković kравu, koja joj je bila utekla iz obora, a koju od više vremena drži za prodaju mlieka.

Po Ministarskoj naredbi 27. Studenoga 1893 Br 47231, svaka stvar podložna potrošarini, mora da plati istu pri uvozu. — Pitamo radi toga c. k. Pokrajinsko financijalno Ravnateljstvo, da li su podložni mu organi o tome podučeni, i da li znadu, da su životinje u mjestu odgojene proste od potrošarino? Ako nisu neka ih podučiti, a medju tim neka znade, da se za ovaj slučaj vodi izstraga, na koju čemo nastojati, da se osvrne i naš zastupnik.

Varošanin.

Klub talijanske stranke u Dalmaciji objelodanio je komunikaciju kojim — premda autonomno od godine 1860, smatra samo aktom ondašnjeg političkog oportunitizma i osudjuje austrijsku upravu — izjavljuje se prema riečkoj rezoluciji za najab-solutniju rezervu i za posvećeniju slobodu akcije.

Srbski sastanak u Zadru vieća ovih dana u „Hôtel Bristolu“. Kako je poznato, svrha je sastanka da odredi svoje stanoviste prema današnjoj krizi u monarhiji i prema riečkoj rezoluciji. Tu su učestnici iz Dalmacije i iz Banovine.

„Učiteljska Zora“ zove se novi list, što je odpočeo izlaziti s 1. svakog mjeseca u Mostaru. Tiskan je dielom latinicom, dielom ćirilicom. Uz upravni odbor uređuje ga A. Jukić. Listu je svrha, da oživi medju učiteljstvom Herceg-Bosne staležki ponos i staležku svjest. Bilo sretno!

Primili smo sa zahvalnošću krasnu knjižicu protiv possti, koju je napisao vrlo rješto Velečanski gospodin *Dr Luka Barica*. Mi ova vrlo korisnu knjižicu vruće preporučamo svakom, da ju siri u narod, a na osobiti je način preporučamo P. N. Svećenstvu i učiteljstvu. Knjižica se može dobit kod pisca ili kod knjižare Sjemeništa u Splitu uz neznatnu cijenu od 10 para.

Za družbu sv. Ćirila i Metoda primilo je naše Uredništvo od gosp. Fausta Dodiga K. 1., da počasti blagu uspomenu mladika Vice Strkalja i od O. S. K. K. 1. Prije izkazanih K 166:17. Ukupno K 168:17. — Napred za svetu narodnu ustanovu!

Gospodarstvena kriza u Dalmaciji

Izim konsumnih udruga, mogu pučke udruge osnovati vinarke, uljarske, ribarske udruge itd. — Velika je korist ovakvih udruga, što su one u stanju, razpolagajući dostatnim brojem članova, lako izvršiti mnogo stvari, koje su inače pojedincu ili nemoguće ili pak veoma otežane.

One mogu nabavit razne najmodernije gospodarstvene strojeve i tako omogućuju, da i mali pojedinci uživaju blagodati modernog gospodarstva, koje inače oni vode još starinski i jednostavno kao i njihovi prađedovi. Modernim spravama biva mnogo šta olakšano, jer one ne zahtjevaju ni pola truda, od zemljišta crpe se pomoću tih prava veću korist, jer se zemljište spravama daje bolje obraditi, te bolje rodi; kad dodje pak berba pomoću sprava seljak izcerpi od ploda svu korist, što se izcrpiti daje i na takov način neprestano sa zahtjevima vremena napreduje i njegovo poljodjelstvo.

Vinarska udruge može osnovati vinarSKU konobu za cijelo selo, te kupiti sve potrebite sprave. Tako isto uljarska udruge može kupiti sve potrebite sprave za pravljenje ulja, što je inače pojedincu nemoguće, jer su sprave prilično skupe, te ne pravedi mnogo ulja trošak se ne izplaćiva; dočim kako se to liepo izplaćiva za cijelo selo, gdje sa nekoliko forinta za sprave, u malo se već dođe do čistog dobitka, pristediti nekoliko nadnica, dobiti bolje vrst ulja i veću količinu. Jer se modernim spravama više ulja izcedi. Ribarske udruge mogu kupiti vlastite mreže i ostale ribarske sprave, te ulovljenu ribu direktno tvorcima prodavati. — Tako isto mogu vinarke i uljarske udruge sa velikim tržištima velike pogodbe sklapat i tako dolazi gotovo sav dobitak u ruke onih, kojima po Bogu i po pravu pripada, naime u ruke radnika.

Dužnost je ovakvih udruga, da nastoje pruiti seljaka štediti, da dobave sjemena najboljih vrsta poljedjeljskih proizvođa, osobito onih proizvođa, koji u dotičnom kotaru uspijevaju, jer svaki predjel ima svoju granu poljodjelstva, koja tu najbolje uspieva i po tome se najbolje izplaćiva. gojiti je. Izim toga seoske udruge mogu za svoje družinare utemeljiti sud dobrih ljudi, gdje se izaberu najstariji i najpametniji; tome su sudu privrženi svi družinari, te ne riešava sporove, koji su nastali u selu i tako pristediti selu mnogo puta suviše parnice. Takav sud dobrih ljudi djeluje i u duševnom pogledu, jer unamunje neprijateljstva. Treba samo da kod ovakvih seoskih blagajna i udruga vlada red i stoga, bez kojih uslova ne može se ni pomisliti na valjan napredak. S toga valja da dotična uprava budno pazi na red, te da se strogo drži pravila ustanovljenih pri osnutku blagajne ili udruge. Kod seoskih blagajna valja još paziti, da tajnik, dotično blagajnik, bude u prvom redu osoba pouzdana, a k tomu osoba vješta takovim računarskim poslima, jer inače se događa, da se knjige nalaze u neredu, a odatle stotina neprilika. Lani su se držali u Zadru tečajevi za upravljanje seoskih blagajna, te bi bilo dobro, da seoska blagajna iz vlastitog dobitka podieli pripomoć mnogo puta župniku ili siromašnom učitelju — koji su obćino tajnici ili blagajnici seoskih blagajna, e da ovaj uzmože pohadjati takov tečaj.

To bi bilo od velike koristi za dotičnu blagajnu, jer osim što ne bi sada župnik ili učitelj imao više da razbija glavu za izračunavanje postotaka, jer bi mu to sada mnogo brže išlo, vladao bi kod njegovih knjiga uzoran red, bez kojeg mučnoda da bude osjegan napredak dotičnih blagajna.

Sve ove tačke izvršava podupno seoska udru-ga u malenome selu Grablju na otoku Hvaru, te je vriedno iznieti je ostalima na izgled. Prije utemeljenja seoske udruge tamošnji je seljak sve više ekonomski propadao, te se je sve više udižvao. Rodoljubni župnik, videći kako njegovi župljani propadaju, odlučio osnovati seosku zajednu blagajnu i udruhu. Nu tamošnji ga seljani ne razumješe, te su ga u tom poslu slabo podpomagali, tako da bjaše prisiljen započeti rad sa čednom svotom od 2000 K. Nu kasnije uvidise ostali seljani veliku korist, koju crpe nekolicina družinara i upišu se svi. Poslie seoske blagajne je osnovana udruge za pravljenje ružmarinova ulja, jer je tu ružmarinovo ulje jedan od glavnih proizvođa. Toj udruzi pripadaju svi seljani, te je već kupila sve najpodesnije sprave i kotla, te je sagradila malenu radionicu. Pa koja korist od toga! Ružmarinovo ulje, što su ga prije pojedini prodavali raznim trgovcima, koji su ga pak prodavali opet u Trst itd., danas ga prodavaju udruzi, koja pak sklapa pogodbe sa vanjskim velikim tržištima u Njemačkoj i Švicarskoj. Od toga crpaju seljani veliku korist, jer dočim su prije prodavali ružmarinovo ulje po 2 K, zadruge je prošle godine prodala cijelo ulje po 4:50 K. Povrh toga se je modernim spravama izcedilo 30 % više ulja, nego li bi seljani prije po starinsku izcedili. Selo Grablje, koje je s početka moglo smoići jedva 2000 K, prošle je godine imalo 80.000 K prometa i 20.000 K pristediti. Sada utemeljiva seoska blagajna i pučka knjižicu i radi, kako bi dužnike oslobodila vjerovnika i sav dug preuzela na se. Na ovaj način tamošnja seoska zajednu blagajna i udruge djeluju častno na ekonomskom i kulturnom polju. (Štedit)

NAŠE BRZOJAVKE

BEČ, 18. Fejevarij bio je ponovno imenovan ministrom predsjednikom, što znači, da je Kruma pristala na njegov program.

BUDIMPEŠTA, 18. Koalicija je s najvećim negodovanjem dapače s uzrujanošću primila uvod u ustupovaljenu Fejevarija.

MOSKVA, 18. Izbile su na javu glasin, da je rektor Trubetzkij pao žrtvom vlade, koja da ga je dala otrovati.

TOKIO, 18. Japancima je javno priobćen cijeli mirovni ugovor. Vojsci je oštro zabranjena svaka kritika o utanačenom miru.

Priobćeno *)

Slavno Uredništvo!

Molim izvolite uvrstiti u vašem cijenjenom listu kao priobćeno sljedeće:

Pošto u br. 41. i 42. „Hrvatske Rieči“ uvrštena su dva dopisa, u kojim biva iztaknuto, da u Zlarinu zbivaju se veliki neredi to da ja te nerede trpin, dapače odobravaju; pošto nije istina, da se čega takova meni poznata u Zlarinu zbiva, naprotiv vlada mir, pozivljem Gospodina dopisnika, da izvoli te velike nerede točno opisati, imena izgrednika iznieti, te podpisom potvrditi. Tek onda ću biti u stanju znjiji, koja te nerede kuje, stati nogom na glavu.

Zlarin, 16/10. 1905.

Sa dubokim štovanjem

Marin, načelnik.

*) Za članke pod ovom stavkom uredništvo nije odgovorno.

Vlastnik, izdavatelj i odgovorni urednik: VLADIMIR KULIĆ
Tiskarnica Ivan Stajlinatz — Šibenik.

NATJEČAJNI OGLAS

Otvara se natječaj na mjesto učitelja gimnastike kod ovdješnjeg „Hrvatskog Sokola“. Za pobliže obaviesti neka se natjecatelji obrate Upravi „Hrvatskog Sokola“.

Kod vlasnika „Kavane Zanchi“ ima na prodaju više stolova, stolićia i jedan glasovir. — Tko želi nabavit takove predmete, nek se obrati gospodinu Josipu Chirighin-u (Šibenik).

HRVATSKA VJERESIJSKA BANKA

PODRUŽNICA ŠIBENIK

—(Centrala u Dubrovniku i Podružnica u Zadru)—

obavlja sljedeće poslove:

Prima novac u svrhu ukamacaivanja na uložnice i blagajničke doznačnice, te uz potvrde na tekući ili na ček račun.

Preuzima vrijednosne papire i ine vrijednote u pohranu. Preuzima u svrhu naplate mjenice, naputnice i čekove za našu državu i za inostranstvo.

Daje predujmove na vrijednosne papire, zlatni i srebrni novac i robu.

Kupuje i prodaje vrijednosne papire i vrijednote, naročito sve vrste državnih i privatnih sredaka, državnih zadužnica, željezničkih i industrijalnih papira, založnica prioriteta, obveznica, nostranskog novca u papiru, deviza, zlatnog i srebrnog novca naše zemlje i inostranstva.

Unovčuju izvačene srečke, zadužnice i dospjele kupone, te nabavlja nove kuponske arke. Provdaja osiguranje proti tečajnom gubitku izriehanih srečaka i zadužnice.

Obavlja vinkulaciju i devinkulaciju svih vrsti vrijednosnih papira, **polaze vojničko-ženitbeno** i sve druge jamčevino u vrijednosnim papirima, te provadja konverzije.

Izvršuju isplate na svim mjestima naše i drugih država, te izdaje **kreditna pisma**.

Ekomptra mjenice, naputnice i kupone vrijednosnih papira. — Prodaje promese za sva vučenja. — Obavlja besplatno reviziju svih srečaka naše države i drugih u njoj dozvoljenih. — Osim toga obavljat će i sve ostale traasakcije, koje zasjećaju u bankovnu struku, uz najpovoljnije uvjete. Sve potanje obaviesti daje rado usmeno i pisмено.

Hrvatska Vjeresijska Banka (Podružnica Šibenik).

JEDINA HRVATSKA TVORNICI VOŠTANIH SVIEČA U ŠIBENIKU.

Svoj k svome! — POZOR! — Svoj k svome!

Častim se javiti p. n. občinstvu, poštovanom svećenstvu, crkvama, bratovštinama, da sam otvorio u ovom gradu

TVORNICU VOŠTANIH SVIEČA.

Kod mene dobit se mogu izvrstne, a već od mnogih priznate u svim veličinama **svieće od pravog pčelinjeg voska**, kao i finog crkvenog tamjana.

Svaka i najmanja naručba p. n. mušterija prima se najspretnije, te se obvezujem obaviti njihove naloge u što kraćem roku, obvezom najpompnije izradbe i uz najpovoljnije uvjete.

S poštovanjem

VLADIMIR KULIĆ

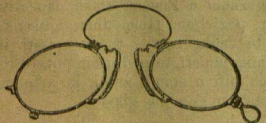
Šibenik (Dalmacija) Glavna ulica.

JEDINA HRVATSKA TVORNICI VOŠTANIH SVIEČA U ŠIBENIKU.

Zlatarija Antuna Vučića

Šibenik (Glavna ulica)

Izbor svakovrstnih zlatnih i srebrnih predmeta, kao i dragocjenih kamenā. — Kupuje staro zlato i srebro uz najvišu cianu. — Veliki izbor liepih galantarija pravog kmečkog srebra.

Skladište svih vrsti stakala za uzdržanje i poboljšanje vida, finih dalekozora, toplomjera, tla-komjera itd. — Primaju se i popravci uz najumjerene cijene.

VELIKO SKLADIŠTE POKUĆSTVA

A. DELFIN

ŠIBENIK (Glavna ulica)

obskrbljeno je raznim krasnim okvi-rima, ogledalima i tapecarijom. — Velika izradba - narodnih škrinja -

Naručbe se izvršavaju najvećom točnošću. Cijene umjerene uz najpovoljnije uvjete. o o o o o o

Štovanom občinstvu preporučujem apo-trebljavanje **MAGAZINOVE SMREKOVAČE**,

koja **okrepljuje** želudac, razgrijava živece, **zaustavlja** proljev i lieči od groznice, tifusa, hunjavice i t. d.

Samo čista, odlikovana „Smrekovača“ dobiva se kod distileura

RISTA P. MAGAZINA

Šibenik (Dalmacija).

Gospodje i gospodo,

ako želite **liep svjetlopis ili liepi skup (grupu)** obratite se **umjetnic-kom fotografskom atelieru**

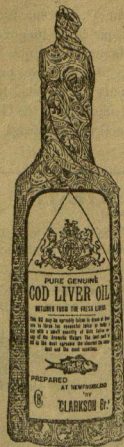
O. ANELLI
Ulica Sv. Ivana.

PROTI SLABOĆI DJECE I ODRASLIH
proti plućnim bolestim, žliezdam, škrofolozi itd.

Prirodno bakalarovo ulje

CLARKSON BR. 5

zgotovljeno u Newfoundland-u

Ovo bakalarovo ulje, koje propisuju prvi medicinski auktoriteti, mora se svim do sada poznatim vrstnim predpostaviti; te i radi lake probave i ugodnog ukusa veoma je preporučeno u svim onim slučajevima, u kojim liečnik želi postići okrepju celog organizma, kao i povišenje tjelesne težine, poboljšanje sokova i čišćenje krvi.

— Čuvat se treba od naličnosti. —

Zahtjevati se mora naročito **CLARKSON BR. 5 ULJE OD BAKALARA.**

— Cijena za svaku flašu Kr. 2. —

— Sandučić od 5 flaša Kr. 6. —

Glavno skladište za Dalmaciju, Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu: **C. RUGGERI, Ljekarna k sv. Antii od Padue ŠIBENIK.**

U knjižari Ivana Grimani-a

(Glavna ulica) Šibenik (Glavna ulica)

mogu se dobiti

najliepši i svojim sadržajem najzanimiviji **Koledarij** za godinu 1906. kao:

••• „**ZABAVNI KOLEDAR**“: Najveći hrvatski zabavni koledar, koji sadržaje najzanimivije štivo za cieleu godinu, sa mnogo umjetničkih priloga i krasnih slika u tekstu. Čvrsto vezan sa platnenim hrbtom i pozlaćenim naslovom K 2:— :•••

••• „**HRVATSKI VOJNIČKI KOLEDAR**“: Vrlo zabavan i zanimiv koledar za svakog čovjeka, koji je bio vojnik ili koji će vojnikom biti, sa tri umjetnička priloga i s mnogo krasnih i vrlo zanimivih slika u tekstu. Tvrd vezan K 1:— :••• meko vezan „—90 :•••

••• „**VELIKI MARIJIN KOLEDAR**“: Pun krasnih pripovijesti prezanimiva sadržaja, sa tri umjetnička priloga i s mnogo slika u tekstu. Cijena K —90 :•••

••• „**ŠARENI SVJETSKI KOLEDAR**“: Pun krasnih pripovijesti i zanimivih članaka iz svih struka, sa tri umjetnička priloga i mnogo običnih i bojadisanih slika u tekstu. Cijena K 1:— :•••

••• „**NOVI ŠALJIVI SLIKOVNI KOLEDAR**“: Cijena K —40 :•••

••• „**DANICA**“: Ljetopis Družtva Svetojeronimskog: Cijena „ —40 :•••

Slavnom občinstvu dajem na znanje, da sam otvorio svoju

kiparsku, rezbarsku i slikarsku RADIONICU.

Preuzimam sve radnje, spadajuće pod moju struku; osobito se preporučam gospodi župnicima radi crkvenih predmeta.

Izradjujem kipove izdrva, popravljam stare, te preuzimam nove oltare u svakome slogu; takodjer izradjujem svakovrstne table i nadpise za gospodu trgovce i dućandžije u svakome, osobito u modernom slogu, od kojeg imam bogatu zalihu fino izradjenih primjerala „svakome na ogled“.

Osim toga upozorujem Slavno občinstvo, da izvršujem svakovrstne predmete iz sadre, osobito moderne portrete po fotografiji ili po naravi, isto tako portrete u uljenim bojama na platnu.

Sa osobitim štovanjem

Jerko Baljkas

kiparski majstor

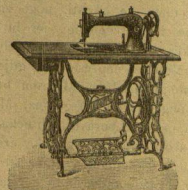
ŠIBENIK

Drogarija Vinka Vučića Šibenik

(prije A. Junakovića)

preporuča svoj bogato obskrbljeni dućan raznim ljekovitim mirodijama, predmetima iz gume, svakovrstnim mineralnim vodama, velikim izborom najfinijih parfima i predmeta nuždnh za bolesnike.

NAJBOIJI I NAJJEFTINJI
ŠIVAI STROJEVI 0 0 0 0
„SINGER“ 0 0
NAJNOVIJIH SISTEMA 0 0

DOBIVAJU SE SAMO U SKLADIŠTU ŠIVAIH STROJEVA „SINGER“ IVAN GRIMANI - ŠIBENIK.